

Vykypěl, Bohumil

[Reindl, Donald F. Language contact: German and Slovenian]

Linguistica Brunensia. 2010, vol. 58, iss. 1-2, pp. 357-358

ISBN 978-80-210-5250-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115055>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Donald F. Reindl: **Language Contact: German and Slovenian**. Bochum: Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer 2008. (Diversitas Linguarum, 20.) XII + 233 s. ISBN 978-3-8196-0715-8. 39,90 euro

Tato kniha, původně disertace přijatá v roce 2005 na Indiana University, pojednává o německém vlivu na slovinštinu v jiných oblastech než v lexiku. Souhrnná práce na toto téma dosud chyběla, proto je třeba Reindlovu knihu výslovně přivítat.

Text se dělí do následujících částí. V úvodní pasáži (*Introduction and sociolinguistic background*; s. 1–20) se líčí historické a sociolingvistické aspekty německo-slovinského kontaktu, jako jsou zdroje německého vlivu a podoba německo-slovinských kontaktů v minulosti, reakce proti germanizaci a purismus atd. Druhá kapitola (*Methodology*; s. 21–28) stručně představuje, jak autor chce postupovat při hodnocení pravděpodobnosti, že určitý jev je výsledkem německého vlivu: nástroje má v podstatě dva, a to univerzální příznakovost (získá-li jazyk v situaci jazykového kontaktu univerzálně příznakový jev, lze se domnívat, že jde o vliv cizího jazyka) a srovnání s příbuznými jazyky nenacházejícími se v dané kontaktní situaci (je-li určitý jev i v těchto jazycích, lze se domnívat, že v případě zkoumaného jazyka nejde o vliv cizího jazyka). Třetí kapitola v krátkosti pojednává o vlivu němčiny v oblasti slovní zásoby, zejména obecně z hlediska role přejatých slov při restrukturalizaci slovinského fonologického systému (*Notes on lexicon*; s. 29–35). Čtvrtá kapitola je pak věnována možným německým vlivům na fonologii slovinštiny (*Phonology*; s. 36–70). Následuje část věnovaná jevům z oblasti morfologie, trochu disparátně včetně slovtvorby (*Morphology*; s. 71–96). V šesté kapitole se pojednává o vlivech v oblasti syntaxe (*Syntax*; s. 96–139). Kratší sedmá kapitola pojednává o některých jevech frazeologických (*Syntagms and collocations*; s. 139–155). V osmé kapitole se píše o některých změnách v sémantice lexikálních i gramatických prvků (onikání) souvisejících s německým vlivem (*Semantics*; s. 155–173). Velmi zajímavá, byť jen fragmentární je pak kapitola sedmá, dotýkající se tématu obráceného směru jazykového kontaktu, totiž vlivu slovinštiny na místní německé dialekty; to by stálo v budoucnu za rozpracování (*Reverse influence*; s. 173–181). Následuje závěrečná kapitola s přehlednou tabulkou, v níž se probírané slovinské jevy seřazují co do pravděpodobnosti německého vlivu na škále nepravděpodobný–možný–pravděpodobný–jistý (*Conclusions*; s. 182–187). Knihu uzavírají užitečné indexy předmětový, slov, jmenný a zeměpisně-politický a samozřejmě seznam literatury.

Tato zpráva nemůže referovanou knihu podrobněji analyzovat, a ostatně pokud jde o slovinský materiál, recenzent k tomu ani není skutečně kompetentní. Specialisté jistě najdou tu či onu věc, kterou by bylo možno kritizovat. Občas si autor něco neověřil (např. český příklad na s. 100 není dokladem na marginální existenci české konstrukce *za* + infinitiv, ale prostou chybou *za* místo *že*); občas by se ke srovnávaným jevům z jiných slovanských jazyků mohla doplnit literatura (např. Betsch 2000 v kapitole o onikání nebo v pasáži o členech Breu 2003, 2004 a zejm. Trovesi 2004, kde se pojednává i o slovinštině; autorem citované přednášky M. Bayera a T. Bergera mají už i své tištěné protějšky, srov. Bayer 2005, Berger 2008). Důležitější ale je, že celkové hodnocení knihy musí být pozitivní: probírané jevy jsou analyzovány velmi uvážlivě, téma je zasazeno v pěkném komparativním kontextu, práce přináší řadu cenného materiálu a poskytuje náměty k dalším úvahám. Nelze než ji doporučit všem slavistům, zejména pak těm, kteří se zajímají o bezesporu stále živé téma kontaktu slovanských jazyků s němčinou.

Literatura

- Bayer, M. 2005. *Sprachkontakt deutsch-slavisch. Eine kontrastive Interferenzstudie am Beispiel des Ober- und Niedersorbischen, Kärntnerslovenischen und Burgenlandkroatischen*. Frankfurt am M. etc.
- Berger, T. 2008. Deutsche Einflüsse auf das grammatische System des Tschechischen. In: T. Berger: *Studien zur historischen Grammatik des Tschechischen*. München, 57–69.

- Betsch, M. 2000. *Diskontinuität und Tradition im System der tschechischen Anredepronomina (1700–1850)*. München.
- Breu, W. 2003. Der indefinite Artikel in slavischen Mikrosprachen: Grammatikalisierung im totalen Sprachkontakt. In: *Slavistische Linguistik 2001*. Ed. H. Kuße. München, 27–68.
- Breu, W. 2004. Der definite Artikel in der obersorbischen Umgangssprache. In: *Slavistische Linguistik 2002*. Ed. Ch. Sappok a M. Krause. München, 9–57.
- Trovesi, A. 2004. *La genesi di articoli determinativi. Modalità di espressione della definitezza in ceco, serbo-lusaziano e sloveno*. Milano.

Bohumil Vykypěl
(vykypel@iach.cz)

Rick Derksen: Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon. Leiden – Boston: Brill 2008. 726 + x s. ISBN987-90-04-155504-6

Derksenův slovník je součástí velké řady etymologických slovníků jednotlivých indoevropských jazyků pod křídly projektu *Indo-European Etymological Dictionary* (dále označen IED), financovaného dílem nakladatelstvím Brill a Leidenskou univerzitou. Jako ostatní slovníky z tohoto projektu je založen na databázi IED, struktura hesla pak respektuje lemmata, daná touto databází. Ta je ostatně veřejně přístupná na <http://www.indo-european.nl/>. Ze slovníků edice IED například již vyšly etymologické slovníky Cheungův (Cheung 2007) či Kloekhorstův (Kloekhorst 2008).

Nepřekvapuje tedy, že je teoreticky Derksenův slovník založen na představách a teoriích leidenské školy (Beekes, Kortlandt, Lubotsky a dalších), ačkoliv Derksen sám připouští, na rozdíl od klasiků leidenské školy, existenci slov s *a, která považuje za rané přejímky z nějakého substrátu. Na druhou stranu v rekonstrukci indoevropských tvarů nepředpokládá existenci opozice mezi palatoveláry a prostými veláry v rekonstruované indoevropštině. Nepřekvapuje proto u Derksena ani příklon ke glotální hypotéze (v zásadě v podobě dané Kortlandtem).

Proti leidenské škole se sice občas ozývá kritika („leidenský dialekt indoevropštiny“), ani ti nejzarytější opozičníci však nemohou popřít a neocenit, že metodologie této školy stojí na jasně daných fundamentech a zřetelné metodologii.

V Derksenově pokusu o rekonstruovanou praslovanštinu zaujmou zejména pečlivé snahy o restituci nejen hláskových řetězců, ale i celé akcentologické situace, přičemž se Derksen pokouší, kde je to jen možné, zrekonstruovat rovnou celá akcentologická paradigmatata. Tyto rekonstrukce je nutné považovat za jeden z nejzásadnějších přínosů celé práce.

Derksenův slovník se skládá z části úvodní, která vedle seznamů zkratk a předmluvy v první kapitole uvádí důvody vzniku slovníku, v kapitole druhé se vykládá metodologie užitá při tvorbě slovníku, kde se stručně probírají otázky baltoslovanského hláskosloví a akcentologie, s přihlédnutím k změnám oproti předpokládanému stavu indoevropskému, zvláštní pozornost pak se věnuje Hirtovu zákonu a Winterovu zákonu. Další výklad je změřen na vývoj specificky slovanské akcentologie, zvláštní pozornost klade na Illič-Svityčův zákon a vývoj baltoslovanského akutu a circumflexu. Autor klade zvláštní pozornost i na otázku existence případných substrátů v slovanštině. Kapitola třetí je zaměřena na praktické poznámky k tvorbě jednotlivých hesel. Sama slovníková hesla tvoří součást části druhé, část třetí jsou odkazy na literaturu, část čtvrtá rejstříky.

Struktura hesla potom většinou vyhlíží takto: na prvním řádku je uvedený rekonstruovaný praslovanský tvar (například *žъъ „alive“ na s. 564), doprovázený stručnou gramatickou informací. Uváděním významu u rekonstruovaných tvarů se odlišuje od ESSJa, k němuž, pokud dané heslo existuje i v ESSJa, je i vztažen odkaz. První sekce hesla je slovanská, na jednotlivých řádcích pak následují jednotlivé doklady ze slovanských jazyků, pokud je slovo doloženo ve staroslověněštině (Derksen se pociťově snaží odlišovat tvary staroslověnské od tvarů církevněslovanských), je tento